

Afet Risk Algısının Afet Gönüllüsü Olma Tutumuyla İlişkisi

The Effect of Disaster Risk Perception on the Attitude of Being a Disaster Volunteer

Salih DOĞRU¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Gümüşhane Üniversitesi öğrencilerinin afet risk algılarının afet gönüllülük tutumuyla ilişkisinin değerlendirilmesidir. Kesitsel tipte tanımlayıcı bir çalışmadır. Veriler çevrimiçi olarak 01 Kasım 2023 – 01 Şubat 2024 tarihleri arasında anket aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma evreni, Gümüşhane Üniversitesi 2023-2024 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 23.246 öğrenciden oluşmaktadır. Basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış olup evreni bilinen örneklem hesaplamasına göre örneklem sayısı 378 olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı, sosyodemografik bilgi formu ve üniversite öğrencileri afet risk algısı ölçeği olmak üzere iki bölümden oluşturulmuştur. Yüzdellik ve standart sapma ile sosyodemografik değişkenler tanımlanmıştır. Katılımcıların %70,4'ü kadınlardan oluşmaktadır ve 50,12'si sağlık bilimleri alanında ön lisans ve lisans öğrenimi gören öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca çalışmaya katılanların %32,7'sinin de 1. sınıf öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik testler (t-testi, ANOVA) yapılmış olup kullanılan ölçeğin çalışma ile uyumunu tespit etmek için de doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre afet gönüllüsü olan öğrenci sayısının az olmasına rağmen diğer katılımcılara göre afet risk algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet gönüllüsü, Afet risk algısı

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effect of disaster risk perceptions of Gümüşhane University students on their disaster volunteering attitudes. It is a cross-sectional type descriptive study. Data was collected online via survey between 01 November 2023 and 01 February 2024. The research population consists of 23.246 students studying at Gümüşhane University in the 2023-2024 academic year. Simple random sampling method was used and the number of samples was determined as 378 according to the sample calculation with a known population. The data collection tool was composed of two parts: socio-demographic information form and university student's disaster risk perception scale. Sociodemographic variables were defined with percentage and standard deviation. 70.4% of the participants are women and 50.12 of them are associate and undergraduate students in the field of health sciences. It was also determined that 32.7% of the participants in the study were first grade students. Since the data showed normal distribution, parametric tests (t-test, ANOVA) were performed and confirmatory factor analysis was performed to determine the compatibility of the scale used with the study. According to the results of the research, although the number of students who are disaster volunteers is low, their disaster risk perceptions are higher than other participants.

Keywords: Disaster, Disaster volunteer, Disaster risk perception

Gümüşhane Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik izin alınmıştır (Karar Sayı No: E-95674917-108.99-215162).

¹ Arş. Gör., Salih DOĞRU, Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı, salihdogruakademi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8426-7620

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Salih DOĞRU
salihdogruakademi@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.03.2024
Kabul Tarihi / Accepted: 09.09.2024

GİRİŞ

Toplumun bütününe veya bir kısmını etkileyen sosyo-ekonomik ve fiziksel kayıplara sebep olarak, sosyal yaşam ve birey faaliyetlerinin durması veya aksamasına neden olan, maruz kalan topluluğun mukavemetinin yetersiz kaldığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar sonucu afetler meydana gelmektedir. Kısaca olayın kendisi değil, sebep olduğu sonuç afet olarak nitelendirilmektedir.¹ Türkiye özelinde 2000-2024 yılları içerisinde yaşanan afetler ve etkilerine baktığımızda; 203 adet doğa, teknoloji veya insan kaynaklı afetler yaşandığı görülmektedir. Bu afetler neticesinde 55.201 birey hayatını kaybetmiş olup bunların 50.783'ü 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen 7,8 büyüklüğündeki depremler sonucu vefat etmiştir. Benzer şekilde bu süreçte 120.283 bireyin yaralandığı, 10.425.721 bireyin etkilendiği ve 10.713.555 kişinin de evsiz kaldığı belirlenmiştir. Yaşanan afetler sonucu meydana gelen kayıp ve hasarların oluşturduğu ekonomik zararların toplamı ise yaklaşık 1.118.947.140.000,00 Türk Lirası olarak belirtilmiştir.²

Afetler sonucu yaşanan can ve mal kayıpları ile ekonomik giderlerin azaltılabilmesi, mevcut ve potansiyel risklerin anlaşılabilmesi adına bireysel ve toplumsal olarak afet farkındalığı, afet risk algısı ve dirençliliğin artırılması gerekmektedir.³ Afet risk algısı; kişilerin ve topluluklar tarafından risklerin benimsenmesi, öznelendirilmesi ve algılanması şeklinde ifade edilmektedir.⁴ Afet risk algısı yüksek olan toplumların afet dirençliliğinin de artacağı düşünüldüğünde katılımcı anlayışın afet yönetimi açısından önemi anlaşılmaktadır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda, afet yönetimi süreçleri profesyonel ekiplerin koordinesi içerisinde resmi kuruluşlarla entegre gönüllülerden oluşan ekiplerle yürütülmektedir.⁵

Gönüllü kavramı en sade haliyle kişisel bilgi, tecrübe ve birikimini maddi manevi herhangi bir karşılık beklemeden topluma katkı amacıyla hizmet sağlayan birey ve topluluk olarak ifade edilebilir. Afet gönüllüsü de ihtiyaç duyulan alanlarda afet

öncesi, sırası ve sonrasında kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına karşılık beklemeden destek sağlayan birey veya topluluklar olarak tanımlanabilir.¹

Gönüllülerin kendi kendilerine organize olmaları ve profesyonel müdahale ekipleri gelene kadar ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamaya başlamaları alışılmadık bir durum değildir. Aslında, gönüllülerin arama ve kurtarmanın %75'ini oluşturduğu bildirilmiştir ve bu anlamda gerçek ilk müdahale ekipleri olarak da ifade edilmektedir.⁶ Çakacak tarafından 2008 yılında yapılan araştırmada da basit yaralanmaların %50'si, yapısal olmayan elemanların altında kalan afetzedelerin %30'u aileler, komşular, afet anında yardıma gelenler ve sivil toplum gönüllüleri tarafından kurtarılmaktadır.⁷

Afet risk algısı arttıkça motivasyon, beceriler, toplumsal katılım ve afet yönetimine proaktif bir yaklaşımı etkileyebilir. Akademik programlar, alandaki araştırmalar ve akredite sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri daha etkin ve hazırlıklı bir gönüllü kadrosunun oluşmasına katkıda bulunabilir. Özellikle genç nüfusun niceliksel fazlalığı ile zaman ve sağlık yönünden elverişli olmaları sebebiyle hem resmi kurumlar hem de sivil toplum kuruluşları gönüllülük çalışmalarında bu kitleyi aktif olarak kullanmak ve öğrenciler arasında da katılımı daha da artırmak için çalışmalar yürütmektedir.⁸ Yükseköğretim Kurumu tarafından 30 Nisan 2023 tarihinde açıklanan verilere göre Türkiye'deki 208 yükseköğretim kurumunda 6.950.142 öğrenci bulunmaktadır.⁹

Alan yazın incelendiğinde afetlerde gönüllülük ile ilgili çalışmaların nitel kısımlarında genel olarak yönetim çerçevesinde ele alındığı, değerlendirme ve önerilerin paylaşıldığı görülmektedir. Nicel çalışmaları incelediğimizde ise yine yönetsel bakış açısıyla gönüllü yönetimi sürecindeki atama problemlerini temel alan optimizasyon modellerinin geliştirildiği görülmektedir.¹⁰ Demirbilek ve Öztürk

tarafından 2023 yılında üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada ise literatürden farklı olarak gönüllü olmaktan uzaklaştıran etkenler ele alınmıştır. Karma yöntemle yapılan bu çalışmada öğrencilerin cevapları sonucu bazı etmenler belirlenmiş olup gönüllülük motivasyonunun artırılması adına ilgili kurum ve kuruluşlara bazı önerilerde bulunulmuştur.⁸

Alan yazına katkı sunacağı öngörüsüyle bu çalışmanın amacı da Gümüşhane Üniversitesi öğrencilerinin afet risk algısı ve afet gönüllüsü olması arasındaki ilişkinin saptanması olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde afet risk algısının afet bilgisi ile ilgili ders alma, afet

gönüllüsü olma, afet gönüllüsü olmayı çevresine tavsiye etme, tüm bireylerin afet gönüllüsü olması, afet gönüllülüğü ile ilgili eğitimler alma ve afet zamanlarında saha çalışmalarına katılma durumuna göre değişkenlik durumunun incelenmesi de amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır.

1. Öğrencilerin afet risk algısı ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin afet gönüllü olma tutumları ne düzeydedir?
3. Öğrencilerin afet risk algısı afet gönüllüsü olma tutumuyla ilişkili midir?

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Türü

Bu çalışma Gümüşhane Üniversitesi öğrencilerinin afet risk algılarının belirlenmesi ve bu durumun afet gönüllüsü olma tutumlarına ilişkisini incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı ve kesitsel tipte nicel bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri

Bu araştırma 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Gümüşhane Üniversitesi'nde yürütülmüştür. Muhtemel afetlerde ilde ikamet eden profesyonel ekiplerin de afetzede olabilme ihtimali afet durumlarında daha fazla olumsuzluk yaşanmasına sebep olacaktır. Bu sebeple nitelikli ve gönüllü insan kaynağı kapasitesinin artırılması adına Gümüşhane Üniversitesi örnekleme seçilmiştir.

Araştırmanın Evreni

Bu çalışmanın evrenini 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Gümüşhane Üniversitesi'nde eğitim alan 23.550 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem belirleme aşamasında "Basit Rastgele Örneklem" yöntemi tercih edilmiştir. Evreni bilinen örneklem hesaplama yöntemine göre değerlendirildiğinde; 378 kişi gerektiği görülmekte olup 395 öğrenciye ulaşılmış olup çalışmada ve analizlerde bu kişiler dikkate alınmıştır.¹¹

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Yöntemi

Bu makalede yer alan ölçek Mızrak ve Aslan tarafından geliştirilmiştir.¹² Veriler ise çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Anket iki aşamadan meydana gelmektedir. Öncelikle öğrencilerin sosyodemografik durumlarını tanımlayan sorular, ardından gönüllülikle ilgili tutumları son olarak ise afet risk algılarının belirlenmesini amaçlayan ifadelerden oluşmaktadır. Çalışmada ölçme aracı olarak Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha ile alınmış olup $\alpha=,927$ olarak bulunmuştur.

Sosyodemografik Özellikler

Anketin ilk bölümü olan bu kısımda demografik ifadeler yer almaktadır. İçeriğinde cinsiyet, yaş, bölüm ve sınıf değişkenler yer almaktadır.

Afet Bilgisi ve Gönüllülük ile İlgili Tutumlar

Anketin devamında afet bilgisi ile ilgili ders alma, afet gönüllüsü olma, afet gönüllüsü olmayı çevrenize/arkadaşlarınıza tavsiye etme, tüm bireyler afet gönüllüsü olmalı mı, afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim ve faaliyetlere katılma ve afet zamanlarında gönüllü olarak saha çalışmalarına katılmasıyla ilgili değişkenler yer almaktadır.

Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı Ölçeği

19 sorudan oluşan Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı ölçeğinde; afet yönetiminden sorumlu paydaşların, toplumsal direnç pozitif katkı sağlamak için öğrencilerin afet riski algısını anlamaları amacıyla geliştirilmiştir.

“Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı” ölçeğinde “Kampüste afetlerden zarar görebilirim.” “Kampüste afet olduğu zaman büyük maddi hasar oluşur.” gibi sorular yer almakta olup; 5’li Likert ile (1= Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) değerlendirilmektedir. 5’li Likert tipi bir ölçeğe sahiptir. 19 madde ve 4 alt boyuttan oluşan bu ölçeğe sahip, 1. ile 6. maddeler arası Maruziyet, 7.’nci, 8.’inci, 9.’uncu, 14.’üncü ve 19.’uncu maddeler Anksiyete, 10.’uncu, 11.’inci, 12.’nci, 13.’üncü ve 15.’inci maddeler Etki alt boyutunu; geriye kalan 16.’nci, 17.’nci ve 18.’inci maddedeki sorular ise Yönetilemezlik alt boyutunu ifade etmektedir.¹²

Araştırmanın Etik Yönü

Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan araştırma öncesinde yazılı izin (25.10.2023

tarih, Sayı: 2023/05, Karar Sayı: E-95674917-108.99-215162) ve araştırmaya katılan kişilere araştırma ile ilgili açıklama yapılarak onamları alınmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan ölçek için yazarlardan izin alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 25.0 paket programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Sonuçlar için %95’lik güven aralığı ve $p < ,05$ anlamlılık kabul edilmiştir. Araştırmada kullanılacak istatistikleri tespit edebilmek adına normallik testi uygulanmıştır. Dağılımın normal olduğu tespit edildiğinden t-Testi ve ANOVA Tek Yönlü Varyans Analizi (parametrik testler) uygulanmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın çalışma grubu Gümüşhane Üniversitesi’nde 01.11.2023-01.02.2024 tarihleri arasında eğitim alan, erişilebilen ve gönüllü olarak dahil olmayı kabul eden öğrenciler ile sınırlıdır. Veri toplama yönteminin çevrimiçi anket olması sebebiyle çalışmaya katılım motivasyonunun düşük olduğu gözlemlendi. Analizlerde kullanılan programlar değiştiğinde aynı değerlerin çıkmayabileceği de araştırmanın kısıtları arasındadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile çalışmada kullanılan ölçeğe verilen cevapların analiz sonuçları ve yorumları aktarılacaktır. Araştırmadan elde edilecek bulgular sonucunda ise öğrencilerin afet farkındalığı ile gönüllü olma davranışları tespit edilip sonuç ve öneriler paylaşılacaktır.

Tablo 1’de araştırmada yer alan katılımcıların %70,4’ü kadın, %50,12’si sağlık bilimleri alanında okuyan öğrenciler, %32,7’si birinci sınıf öğrencisi ve %68,1’inin afet bilgisi ile ilgili ders almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin %83,0’ının afet gönüllüsü olmadığı, %80,5’inin gönüllülüğünü çevresine tavsiye edeceği, %73,7’sinin herkesin afet gönüllüsü olması gerektiğini düşündüğü, %69,9’unun afetlerle

ilgili eğitim ve faaliyetlere katılmadığı ve son olarak da afet zamanlarında gönüllü olarak saha çalışmalarına katılım diyenlerin %61,8’ini oluşturduğu tespit edilmiştir.

Analizleri planlamak için yapılan normallik testi sonucunda çarpıklık (-.045) ve basıklık (.523) değerinin -1,5 ile +1,5 arasında olması sebebiyle verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmış olup çalışmada parametrik testler uygulanmıştır.¹³ Çalışmamızda kullandığımız afet risk algısı ölçeği normal dağılım özelliği gösterdiği için ikili grup soruları için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Bireylerin Sosyodemografik Dağılımı

Değişken	Grup	Frekans (n)	%
Cinsiyet	Kadın	278	70,4
	Erkek	117	29,6
Yaş	18-21 yaş arası	252	63,8
	22 yaş ve üstü	143	36,2
Bölüm	Sağlık Bilimleri Alanında Okuyanlar	198	50,12
	Diğer Alanlarda Okuyanlar	197	49,88
Sınıf	1. Sınıf	129	32,7
	2. Sınıf	116	29,4
	3. Sınıf	48	12,2
	4. Sınıf	102	25,8
Afet bilgisi ile ilgili ders alma durumu	Evet	126	31,9
	Hayır	269	68,1
Afet Gönüllüsü müsünüz? (Resmi Kurum veya Sivil Toplum Kuruluşlarında)	Evet	67	17,0
	Hayır	328	83,0
Afet Gönüllüsü olmayı çevrenize veya arkadaşlarınıza tavsiye eder misiniz?	Evet	318	80,5
	Hayır	8	2,0
	Kararsızım	69	17,5
Sizce tüm bireyler	Evet	291	73,7
Afet gönüllüsü olmalı mı?	Hayır	104	26,3
Afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim ve faaliyetlere katılıyor musunuz?	Evet	119	30,1
	Hayır	276	69,9
Afet zamanlarında gönüllü olarak saha çalışmalarına katılır mısınız?	Evet	244	61,8
	Hayır	53	13,4
	Kararsızım	98	24,8

%. Yüzde

Tablo 2'ye göre afet risk algısı ile cinsiyet ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($t(393)=3,096$, $p=,002$, $t(393)=-2,805$, $p=,005$). Afet risk algısında kadınlar ($\bar{X}=3,1128$, $ss=,73178$) erkeklerden ($\bar{X}=2,8529$, $ss=,65696$) 22 yaş ve üzeri bireylerin de ($\bar{X}=3,1789$, $ss=,76572$) 18-21 yaş arası bireylere göre ($\bar{X}=2,9547$, $ss=,76218$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Afet risk algısı ile bölüm, afet bilgisi ile ilgili ders alma, afet gönüllüsü olma, tüm bireyler afet gönüllüsü olması, afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim ve faaliyetlere katılma arasında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($t(393)=-1,791$, $p=,074$, $t(393)=-,633$, $p=,074$, $t(393)=,690$, $p=,490$, $t(393)=1,367$, $p=,173$, $t(393)=,389$, $p=,697$).

Tablo 3'e göre istatistiksel olarak afet risk algısı ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F(3-391)=8,473$, $p=,000$). Ortalamalara göre en yüksek afet risk algısı 3. Sınıf seviyesindeki katılımcılarda olup ($\bar{X}=3,3476$, $ss=,52975$) en düşük afet risk algısı düzeyi ise 1.sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=2,8556$,

$ss=,79445$) olduğu görülmektedir. Farklı olarak afet gönüllüsü olmayı tavsiye edenler ve afet zamanlarında saha çalışmalarına katılma durumunun afet risk algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($F(2-392)=,062$, $p=,940$, $F(2-392)=,458$, $p=,633$).

Afet Gönüllüsü olmayı tavsiye etme durumunda en yüksek afet risk algısı kısmen tavsiye ederim diyen gruptakilerin olduğu belirlenirken afet zamanlarında saha çalışmalarına katılmam diyenlerin afet risk algısı da diğerlerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($\bar{X}=3,0397$, $ss=,71184$, $\bar{X}=3,0874$, $ss=,89557$).

Tablo 2: Bazı değişkenlere ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu

	Gruplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Cinsiyet	Kadın	278	3,1128	,73178	393	3,096	,002
	Erkek	117	2,8529	,82920			
Yaş	18-21 yaş arası	252	2,9547	,76218	393	-2,805	,005
	22 yaş ve üzeri	143	3,1789	,76572			
Bölüm	Sağlık Bilimleri Öğrencileri	202	2,9682	,77176	393	-1,791	,074
	Diğer Alanlardaki Öğrenciler	193	3,1066	,76392			
Afet bilgisi ile ilgili ders aldınız mı?	Evet	126	3,0000	,76035	393	-,633	,527
	Hayır	269	3,0526	,77544			
Afet Gönüllüsü müsünüz?	Evet	67	3,0951	,74377	393	,690	,490
	Hayır	328	3,0237	,77590			
Sizce tüm bireyler afet gönüllüsü olmalı mı?	Evet	291	3,0675	,78535	393	1,367	,173
	Hayır	104	2,9474	,72195			
Afet Gönüllülüğü eğitim ve faaliyetlerine katılıyorum	Evet	119	3,0588	,83373	393	,389	,697
	Hayır	276	3,0259	,74234			

Tablo 3: Bazı değişkenlere ilişkin ANOVA sonucu

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Sınıf	Gruplar Arası	14,263	3	4,754	8,473	,000
	Gruplar içi	219,393	391	,561		
	Toplam	233,656	394			
Afet Gönüllüsü olmayı tavsiye etme	Gruplar Arası	,074	2	,037	,062	,940
	Gruplar içi	233,582	392	,596		
	Toplam	233,656	394			
Afet zamanlarında saha çalışmalarına katılma	Gruplar Arası	,544	2	,272	,458	,633
	Gruplar içi	233,112	392	,595		
	Toplam	233,656	394			

Risk yönetimi kapsamında yerel aktörlerin etkinliğinin artırılmasının ifade edildiği Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030), bakış açısının bireyden devlete mantığıyla toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde gönüllülükle ilgili faaliyetlerin, afet yönetim sürecinde müdahale ve iyileştirme çalışmalarında da yer almasını amaçlayan bütüncül toplumsal bir bakış kazanılmasının önemi vurgulanmaktadır.¹⁴ Gönüllülük faaliyetleri aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilme adına da önemli bir kaynak olup, birçok alanda arama kurtarmadan yangınlara müdahaleye kadar önemli katkılar sunmaktadırlar.¹⁵

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin afet risk algısının belirlenmesi ve afet gönüllülüğü farkındalıklarının oluşturulabilmesi açısından son derece önem

arz etmektedir. Miceli ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada afet risk algısının afete hazırlık davranışını pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir.¹⁶

Türkiye’de de yaklaşık 7 milyon öğrencinin olduğu göz önüne alındığında eğitilmiş ve genç insan kaynağı kapasitesinin etkin kullanımı ile hem risk yönetimi hem de kriz yönetimi aşamalarında dirençli ülke olma konusunda önemli bir adım atılmış olacağı da öngörülmektedir.⁹

Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu kadın bireylerden oluşmakta olup istatistik sonuçlarına baktığımızda da benzer şekilde afet risk algılarının da daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde hem Türkiye’de hem de uluslararası düzeyde yapılan araştırmalarda da çalışmamızla benzer şekilde kadınların risk algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁷⁻²¹

Gümüşhane Üniversitesinde öğrenim görülen tüm ön lisans ve lisans düzeyindeki bölümlerle yapılan bu çalışmaya %50,12 oranında sağlık bilimleri alanındaki öğrenciler katılım sağlamış olup katılımın tüm üniversite geneline göre oransal olarak fazla olması mesleki yakınlık, saha uygulamaları (staj) ve derslerin gereklilikleri sebebiyle sağlanmış olduğu düşünülmektedir. Usta tarafından 2023 yılında yapılan benzer çalışmada da katılımcıların %76'sı yine sağlık bilimleri alanlarında öğrenim gören bireyler olarak tespit edilmiş olup öğrencilerin mesleki duyarlılıklarının araştırmaya katılım yönünde pozitif etki ettiği görüşü pekiştirilmiştir.²²

İstatistik sonuçlarına baktığımızda katılımcıların %68,1'inin afetle ilgili herhangi bir ders almadığı ve aynı zamanda %83,0'ünün de resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak görev almadığı görülmektedir. Hiçbir kurum veya kuruluşun mevcut kaynak kapasitesinin afet durumlarında tek başına yeterli olmayacağı, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun da

katkı ve katılımının beklendiği göz önüne alındığında üniversite öğrencilerinin afet gönüllülüğüne teşvik edilmesi kaynak kapasitesinin artırılmasına katkı sunacağı şüphesizdir.²⁴ Çalışmamızın sonuçlarında da tüm bireylerin afet gönüllüsü olmasını düşünenlerin, afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim alanların ve afet gönüllüsü olan öğrencilerin afet risk algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak alanyazın incelendiğinde de üniversite öğrencilerinin afet gönüllülüğü ile ilgili faaliyetlerde yer almasının ve eğitim almasının afet risk algısını artırdığı anlaşılmaktadır.^{17,24}

Çalışma sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ve sınıf düzeyi arttıkça afet risk algılarının arttığı da görülmektedir. Boran ve Ulutaşdemir'in yaptığı çalışmada da yaş ve sınıf seviyesinin arttıkça öğrencilerin afet tutumlarının arttığı görülmektedir.²⁵ Nijerya ve Belçika'da risk algısı üzerine yapılan araştırmalarda da yaş değişkeninin risk algısı üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.²⁶⁻²⁷

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Gümüşhane Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerinin afet risk algısının afet gönüllüsü olma tutumları üzerindeki etkiyi incelemek amacıyla yapılmış olup afet gönüllüsü olan öğrencilerin afet risk algılarına ilişkin anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcı sayısına oranla afet gönüllüsü olan öğrenci sayısının çok düşük bir oranda kalması afetlerle ilgili ders alan öğrencilerin de yarısından daha az oranda olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çalışmada tespit edilen ve öneri getirilmesi gereken bir diğer husus ise yaş grubu ve sınıf düzeyleridir. 18-21 yaş arası ve 1. sınıf öğrencilerinin afet risk algıları ve gönüllü olma durumlarının düşük olduğu tespit edildiğinde üniversite eğitimine başlayan öğrencilerine oryantasyon anlamında topluluklar tanıtılabilir ve afet gönüllülüğü ile ilgili motivasyon kazanmaları sağlanabilir. Çalışmada katılımın yoğunlukla

sağlık bilimleri alanındaki öğrencilerden oluştuğu görülmüş olup diğer branşlarda afet konusunda yeterli bilgi ve motivasyon olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 1. sınıftan başlamak üzere müfredatlara temel afet bilgisi eğitimi ile ilgili dersler konularak bireysel farkındalık ve dirençlilik oluşturulması adına planlamalar yapılabilir. Mevcutta afet bilgisi dersi olan bölümlere de seviyelerine uygun uygulamalı eğitimler eklenebilir.

Bu çalışmada afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim ve faaliyetlere katılımın da düşük olduğu görülmüştür. Öğrencilerin bu eğitim ve faaliyetlere katılımını teşvik edebilmek amacıyla ildeki resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarıyla beraber yazılı ve görsel tanıtımlar yapılarak üniversite bünyesinde etkinlikler planlanabilir. Farkındalık ve sorumluluğun artırılması adına da etkinliklerin organizasyonu ve

yürütülmesinde öğrencilere de görevler verilebilir.

Yapılan çalışma afet risk algısı ve gönüllülük arasındaki ilişkiyi ele almış olup bu iki kavramın birbiriyle olan ilişkisinin ele alındığı yeni bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile Gümüşhane Üniversitesinin afet gönüllülüğü açısından kaynak kapasitesini etkin kullanabilme adına ildeki resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarına da yol göstereceği öngörülmektedir.

Genel bir değerlendirme ile üniversite öğrencilerinin afet gönüllüsü olmasının avantajlarını da açıklamak gerekirse; eğitim ve farkındalık artışı, toplumsal duyarlılık ve destek, sivil toplum bilinci ve katılımı, acil

durum planlaması ve hazırlık, uygulamalı deneyim ve mesleki gelişim, hızlı müdahale ve kurtarma süreci gibi konularda önemli katkılar sağlayacaklardır. Ayrıca ülke genelindeki üniversite öğrenci sayısı dikkate alındığında afet yönetimi alanında bireysel dirençlilik kazanmaları ve afet zamanlarında sahada gönüllü olarak etkin şekilde rol almaları bile toplumsal dirençliliğe ciddi bir katkı sağlanmış olacaktır.

Son olarak yeni yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması açısından veri toplama sürecinde bireylerin afet yaşama durumu, gelir durumu ve meslek bilgilerinin de çalışmaya dahil edilmesinin yeni bakış açıları kazanılması adına katkı sunacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). "Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü". Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).
2. Emergency Disaster Database (EM-DAT). (2024). Classification. Retrieved from <https://public.emdat.be/data>
3. Doğru, S. ve Coşkun, Z. (2023). "Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlıklı Olma İnanç Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Afet ve Risk Dergisi, 6(4), 1299-1311.
4. Pazzi, V, Morelli, S. ve Bonati, S. (2020). "Disaster Risk Perception Knowledge Base". Erişim adresi: https://links-project.eu/wp-content/uploads/2021/05/LINKS_D2.2_Disaster-Risk-Perception-Knowledge-Base_V2.0.pdf (Erişim tarihi: 30.08.2024)
5. Grant, A, Hart, M. ve Langer, E. R. (2019). "Integrating volunteering cultures in New Zealand's multi-hazard environment". Australian Journal of Emergency Management, the, 34(3), 52-59.
6. Oberijé, N. (2007). "Civil response after disasters. The use of civil engagement in disaster abatement". Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=0241535642b17867fa68103ebf9d1057f6851b41> (Erişim tarihi: 05 Mart 2024).
7. Çakacak, Ö. (2008). "Toplum afet müdahale ekipleri". In: M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri (223-241). JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
8. Demirbilek, Ö. ve Öztürk, S. (2023). "Understanding university students WHO do not want to volunteer in disasters: A qualitative study from Türkiye". International journal of disaster risk reduction, 96, 103994.
9. Yükseköğretim Kurulu. (2023). "Yükseköğretimde yeni istatistikler". Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretim-de-yeni-istatistikler.aspx> (Erişim tarihi: 07.03.2024).
10. Öksüz, M, Kuyruklu Yıldız, N, Toksoy, M ve Tekay N. (2021). "Afetlere Müdahalede Gönüllülerin Yönetimi ve Önemi". 05-07.2021, 3. Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongresi (105-112). AFAD Kampüsü/ANKARA.
11. Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2014). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
12. Mızrak, S. ve Aslan, R. (2020). "Disaster risk perception of university students". Risk, Hazards & Crisis in Public Policy, 11(4), 411-433. doi:10.1002/rhc3.12202
13. Tabachnick, B.G, Fidell, L.S. ve Ullman, J. B. (2013). Using multivariate statistics (Vol. 6): pearson Boston, MA.
14. UNDRR (2015). "Sendai framework for disaster risk reduction 2015-2030". Erişim adresi: <https://www.undrr.org/media/16176/download?startDownload=20240925> (Erişim tarihi: 14.03.2024).
15. Alexander, D. (2010). "The voluntary sector in emergency response and civil protection: review and recommendations". International Journal of Emergency Management, 7(2), 151-166.
16. Miceli, R, Sotgiu, I. and Settanni, M. (2008). "Disaster preparedness and perception of flood risk: A study in an alpine valley in Italy". Journal of Environmental Psychology, 28(2), 164-173.
17. Ayvazoğlu, G, Çekiç, M. ve Yücel, H. (2020). "Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencilerinin afet risk algısı ve afete hazırlık durumlarının değerlendirilmesi". Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 4(7), 85-97.
18. Tercan, B. (2023). "Bireylerin Afet Risk Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi". Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(3), 1279-1287.
19. Liu, T, Zhang, H, Li, X. and Zhang, H. (2020). "Individual Factors Influencing Risk Perceptions of Hazardous Chemicals in China". Environmental Research, 186, 109523.
20. Peacock, W.G, Brody, S.D. and Highfield, W. (2005). "Hurricane Risk Perceptions Among Florida's Single Family Homeowners". Landscape and Urban Planning, 73 (2-3), 120-135.
21. Kung, Y.W. and Chen, S.H. (2012). "Perception of Earthquake Risk in Taiwan: Effects of Gender and Past Earthquake Experience". Risk Analysis: An International Journal, 32 (9), 1535-1546.
22. Usta, G. (2023). "Üniversite Öğrencilerinin Afet Risk Algısının Değerlendirilmesi". Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 1029-1051.

23. Ekşi, Ali. (2020). "Üniversite öğrencilerinde afetlere karşı bireysel direnç ve sosyal sermaye ilişkisinin değerlendirilmesi". Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 7(1), 44-54.
24. Aras, M, Mumcu, A. ve Karabey, T. (2021). "Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Afet Bilinç Düzeylerinin Belirlenmesi". TOGÜ Sağlık Bilimleri Dergisi, 1 (2), 40-49.
25. Boran, N. ve Ulutaşdemir, N. (2023). "Acil Yardım ve Afet Yönetimi Öğrencilerinin Afet Farkındalığı ve Afetlere Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Gümüşhane İli Örneği". Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(1), 82-89.
26. Adelekan, I.O. and Asiyani, A.P. (2016). "Flood Risk Perception in Flood-Affected Communities in Lagos, Nigeria". Natural Hazards, 80 (1), 445-469.
27. Kellens, W, Zaalberg, R, Neutens, T, Vanneuville, W. and De Maeyer, P. (2011). "An Analysis of The Public Perception of Flood Risk on The Belgian Coast". Risk Analysis, 31 (7), 1055-1068.